

УДК 57(092) Григорюк

doi: 10.25128/2078-2357.22.1-2.12

¹Ю. В. ЛИХОЛАТ, ²С. В. ПИДА, ³В. П. КАРПЕНКО, ²М. М. БАРНА, ²Л. С. БАРНА¹Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
проспект Гагаріна, 72, Дніпро, Дніпропетровська область, 49000
e-mail: lykholat2006@ukr.net²Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
вул. Максима Кривоноса, 2, Тернопіль, 46027
e-mail: pyda@chem-bio.com.ua³Уманський національний університет садівництва
вул. Інститутська, 1, Умань, Черкаська область, 20305

**ПАМ'ЯТІ ВИДАТНОГО УЧЕНОГО-БІОЛОГА, ПРОФЕСОРА,
ЧЛЕН-КОРЕСПОНДЕНТА НАН УКРАЇНИ, ЗАСЛУЖЕНОГО ДІЯЧА
НАУКИ І ТЕХНІКИ ГРИГОРЮКА ІВАНА ПАНАСОВИЧА
(24.10.1941–19.05.2022)**

19 травня 2022 р. перестало битися серце відомого в Україні та за її межами доктора біологічних наук, професора, член-кореспондента НАН України, заслуженого діяча науки і техніки Григорюка Івана Панасовича.

Іван Панасович народився 24 жовтня 1941 р. в с. Топорівці Новоселицького району Чернівецької області. Після закінчення школи вступив на біологічний факультет Чернівецького університету, який закінчив у 1965 р. за фахом «Фізіологія рослин» і отримав кваліфікацію «біолог фізіолог рослин, викладач біології і хімії». В аспірантурі навчався з 1966 р. по 1969 р. в Інституті фізіології рослин АН УРСР (нині Інститут фізіології рослин і генетики НАН України), де і працював до 2005 р. Кандидат біологічних наук з 1978 р., доктор біологічних наук з 1996 р., професор з 2000 р.

Із 2005 р. Іван Панасович – професор кафедри екобіотехнології та біорізноманіття і за сумісництвом – директор Навчально-наукового центру біотехнологій, біотехсервісу та біоенергоконверсії Національного аграрного університету. У 2007 р. очолив Навчально-науковий інститут охорони природи і біотехнологій й одночасно працював професором кафедри фізіології рослин, екології та біомоніторингу Національного університету біоресурсів і природокористування України (НУБіП).

Іван Панасович постійно впроваджував у навчальний процес найновітніші методи досліджень і на належному науково-методичному рівні викладав нормативні курси «Фізіологія

рослин» і «Біотехнологія» студентам НУБіП. Він – один із фундаторів наукової школи в Україні з вивчення питань теоретичної та експериментальної фізіології регуляторних систем водообміну, фізіологічних і молекулярно-біологічних механізмів стійкості та адаптації культурних рослин до стресових факторів середовища. Ним уперше отримано фундаментальні дані щодо ступеня рухливості та міцності зв'язку молекул води з адсорбційними центрами в зернівках і меристематичних тканинах сортів ярої та озимої пшениці. Визначальне місце у науковій діяльності І. П. Григорюка займали дослідження зі створення теоретичних основ оптимізації водного та поживного режимів та науково-практичних рекомендацій щодо отримання високих урожаїв кормових культур на торф'яних ґрунтах Західного Полісся України. Проведено системні дослідження вологозберігальних технологій і систем живлення рослин для отримання екологічно чистої продукції в умовах Півдня України. Особливу науково-практичну значущість становлять розроблені ученим рекомендації стосовно поліпшення стану, догляду і підвищення ступеня приживлюваності та стійкості саджанців деревних рослин до стресових факторів середовища, що дозволило знизити собівартість у зеленому будівництві Києва на 25–30 %. Під керівництвом і за безпосередньої участі Івана Панасовича обґрунтовано вплив глобальних змін клімату на фітосанітарний стан агроценозів, чисельність, ареали поширення та шкідливість найпоширеніших комах-фітофагів у посівах озимої пшениці Лісостепової зони України. За участі Івана Панасовича розроблено селекційно-генетичні та біотехнологічні основи підвищення продуктивності рослин хмелю в Україні.

Отримані Іваном Панасовичем наукові результати щодо використання фрагментів-кандидатів на роль маркера стійкості видів і гібридів гіркокаштана до каштанової мінуючої молі мають методологічну та теоретичну значущість для вивчення перебігу фундаментальних процесів у фізіології рослин.

Іван Панасович плідно працював над вирішенням важливих проблем, пов'язаних із біоконверсією, визначенням перспективних джерел рослинних ресурсів для виробництва біопалива в Україні. Спільно з колегами ним створено технології спалювання деревних відходів і соломи, анаеробної переробки сільськогосподарських і побутових органічних відходів на біогаз і органічні добрива, виробництва рідких біопалив для двигунів внутрішнього згорання на основі біоетанолу та рослинних олій, які відповідають рівню кращих світових стандартів.

Член-кореспондент НАН України І. П. Григорюк – автор і співавтор понад 1000 наукових, науково-навчально-методичних і науково-популярних праць, із них 35 монографій, 10 книг і брошур, 5 навчальних і методичних посібників, 3 словники, 630 статей (50 із них – у зарубіжних виданнях), 34 авторські свідоцтва й патенти на винаходи та 68 науково-практичних рекомендацій і вказівок, більшу частину яких упроваджено у виробництво. Був науковим керівником 12 кандидатських та науковим консультантом 5 докторських дисертацій.

Серед наукової громади широкою популярністю користуються монографії І. П. Григорюка (у співавторстві): Водний режим растений в связи с действием факторов среды. Київ: Наук. думка, 1983. 200 с.; Устойчивость растений к водному и температурному стрессам. Киев. : Наук. думка, 1989. 224 с.; Ріст пшениці і кукурудзи в умовах посухи та його регуляція. Київ : Наук. світ, 2002. 118 с.; Біоенергетичні основи стійкості озимої пшениці до посухи. Київ : Наук. світ, 2004. 202 с.; Біологія каштанів. Київ : Логос, 2004. 380 с.; Фізіологічні основи регуляції посухостійкості картоплі. Хмельницький – Київ : Вид-во Сергія Пантюка, 2004. 236 с.; Фізіологічні особливості сортів озимої пшениці за різного водозабезпечення та живлення. Ужгород : Р. Повч, 2005. 172 с.; Автоколивальний характер водообміну рослин. Київ: Логос, 2006. 148 с.; Новітні технології біоенергоконверсії. Київ: Аграр Медіа Груп, 2010. 326 с., науково-популярна книга «Каштан – історичний символ Києва». Київ: Поліграф Консалтинг, 2006. 212 с., Словник найуживаніших термінів з екології, біотехнології і біоенергетики. Київ: Видавничий центр НУБіП України, 2009. 294 с.; Геоботаніка: Тлумачний словник. Навчальний посібник. Київ: Фітосоціоцентр, 2010. 420 с.; Біотехнологія рослин. Навчальний посібник. Київ: Поліграф Консалтинг, 2011. 215 с.; Професор Сергій Лебедев: монографія. Київ : Компринт, 2016. 283 с.; Професор Борис Якубенко: дорога до храму науки. Київ: Ліра-К, 2017. 98 с.; Флористичне і ценотичне різноманіття у відновленні, охороні та збереженні рослинного світу: монографія. Київ : Ліра-К, 2018. 474 с.; Інвазійні види молей в Україні (моніторинг, екологія, контроль чисельності) : монографія. Київ: Ліра-К, 2019. 281 с.

За сумлінну працю І. П. Григорюк був нагороджений багатьма державними нагородами, зокрема бронзовою медаллю ВДНГ СРСР (1987), нагрудним знаком «Петро Могила» (2007) МОН України, Почесною грамотою Президії НАН України та Центрального комітету профспілки працівників НАН України (2001), Почесною грамотою Міністерства охорони навколишнього природного середовища України (2005), Почесною грамотою за особливі заслуги перед Національним аграрним університетом (2006), трудовою відзнакою «Знак пошани» (2008) Міністерства аграрної політики України. Він був лауреатом премії ім. М. Г. Холодного АН УРСР (1991) і премії президентів НАН України, НАН Білорусії, АН Молдови (2002). Мав нагороди Ярослава Мудрого (2007) і Святого Володимира (2012), АН ВШ України в галузі науки і техніки, «Відмінника аграрної освіти і науки України» (2010), почесну відзнаку на честь 100-річчя НАН України (2018), Відзнаку Національної академії наук України «За підготовку наукової зміни» (2021).

Іван Панасович – дійсний член (академік) Української екологічної академії наук (1999). Із 2007 року – академік Академії наук Вищої школи України по Відділенню біології, хімії та медицини. За вагомий особистий внесок у вирішення екологічних проблем, розвиток природоохоронної справи та збереження навколишнього природного середовища Указом Президента України від 5 червня 2009 року І. П. Григорюку присвоєно було почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України». Був лауреатом Державної премії України у галузі науки і техніки за 2011 р.

Для всіх нас Іван Панасович назавжди залишиться тим, хто захищав та підтримував розвиток якісної української освіти і науки, рідної мови, був справжнім патріотом України.

Глибоко сумуємо з приводу смерті Івана Панасовича Григорюка і виражаємо щире співчуття рідним та близьким покійного.

¹*Yu. V. Lykholat,* ²*S. V. Pyda,* ³*V. P. Karpenko,* ²*M. M. Barna,* ²*L. S. Barna*

¹Oles Honchar Dnipro National University, Ukraine

²Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ukraine

³Uman National University of Horticulture, Ukraine

IN MEMORY OF HRYHORIUK IVAN PANASOVYCH, RENOWNED SCIENTIST, BIOLOGIST, PROFESSOR, CORRESPONDING MEMBER OF NAN OF UKRAINE (24.10.1941–19.05.2022)

On May 19, 2022, the heart of the famous biologist, Doctor of Biological Sciences, Professor, and corresponding member of the NAN of Ukraine, Honored Science and Technology Officer Hryhoriuk Ivan Panasovych stopped beating.

Ivan Panasovych was born on October 24, 1941, in the village of Toporivtsi of the Novoselytsia district, Chernivtsi region. After graduating from school, he entered the Faculty of Biology of the University of Chernivtsi, graduating in 1965 with a degree in Plant Physiology and qualified as a biologist, plant physiologist, and teacher of biology and chemistry. He was doing his postgraduate studies from 1966 to 1969 at the Institute of Plant Physiology of the Academy of Sciences of the USSR (now the Institute of Plant Physiology and Genetics of the National Academy of Sciences of Ukraine), where he was employed until 2005. He was the Candidate in Biological Sciences since 1978, Doctor of Biological Sciences since 1996, Professor since 2000.

In 2005 Ivan Panasovych, Professor of Ecobiotechnology and Biodiversity, was appointed the Director of the NNC of Biotechnology, Biotech Service, and Bioenergy Conversion of the National Agricultural University. In 2007 he headed the Educational and Scientific Institute for Nature Conservation and Biotechnology and at the same time worked as a professor at the Department of Plant Physiology, Ecology and Biomonitoring of the National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine (NUBIP).

He is one of the founders of a scientific school in Ukraine for the study of theoretical and experimental physiology of regulatory systems of water exchange, physiological and molecular biological mechanisms of stability, and adaptation of cultivated plants to environmental stressors.

Corresponding Member of the NAN of Ukraine I. P. Hryhoriuk – author and co-author of more than 1000 scientific, educational and popular scientific works, including 35 monographs, 10 books, and brochures, 5 textbooks, 3 dictionaries, 630 articles (50 of them – abroad), 34 certificates and patents for inventions and 68 scientific and practical recommendations and guidelines, most of which are introduced into production. He was the scientific director of 12 candidate and a scientific consultant for 5 doctoral dissertations.

For his conscientious work I. P. Hryhoriuk was awarded many national awards. On June 5, 2009, by the Decree of the President of Ukraine I. P. Hryhoriuk was awarded the honorary title «Honored figure of science and technology of Ukraine» for a significant personal contribution to solving environmental problems and preservation of the environment. He was a winner of the State Prize of Ukraine in the field of science and technology in 2011.

Keywords: corresponding member of the NAN of Ukraine, scientist, teacher, biologist, plant physiologist, National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine.

Надійшла 13.05.2022.